

Att göra affärer på lamm

För den som vill tjäna pengar på sina lamm (vilket alla borde vilja), finns det massor av funderingar på vad som är bäst. Om det nu funnits en enda väg dit borde vi alla bara söka efter vägvisaren, eller hur?

Som flera av er säkert redan upptäckt finns det många vägar till ökade marginaler inom lammproduktionen, och en del är mindre farbara för en del av oss. När man pratar med Torgil Brönmark i Svedala står det klart att han kör utanför de vanliga vägarna, men han har hittat ett mål som han styr mot. En del av er träffade Torgil under Lammriksdagen i maj, då han pratade om hur han arbetade med sin 160 tackors besättning. Basen i besättningen är cirka 75 % Sveatackor och resten Gotlandsfårtackor.

Torgils filosofi är enkel: Låga foderkostnader, låga byggkostnader, låg arbetstidsförbrukning, låga investeringskostnader i maskiner och utfodringsanordningar och högsta möjliga intäkt för lammen. Men det Torgil gör är att kombinera ett unikt kontaktnät med sin verksamhet, och att han avläser på sina djur vad som inte fungerar och vad man ska göra för att få det att fungera i alla fall...

Stallbyggnaderna

Stallet är ett billigt bågväxthus med utfodring utanför. Kostnaden för huset är nu efter 15 år avskrivnen, men nu är plastbyte aktuellt, vilket innebär en extra kostnad om cirka 5-10 000 kr. Förutom detta hus har han även en gammal maskinhall som han använder som komplement. Byggkostnaden för bågväxthuset var cirka 100-150 kr/m². Golvet i växthuset är inte gjutet, och höjden medger inte att traktorn kommer in i byggnaden, så utgödsling måste göras med liten arbetsmaskin, och utfodringen utanför eller nära dörröppningen.

Fodret och utfodringen

Fodret ges alltid i fri tillgång. En gång om dagen under lågdräktigheten ges djuren ensilage med "Silogripen" på traktorn genom att fodret lyfts in i utfodringshäckarna. Fodertilldelningen styrs till att djuren får den mängd grovfoder som äts upp, så att det *precis* tar slut innan nästa utfodring. Kraftfodret, bortsorterat mjöl från en kvarn i närheten, ges i fri tillgång i plastkärl inne i boxen. Felet som gör att mjölet hamnar hos Torgils djur istället för i bagerierna, kan vara att det blivit för gammalt för butikerna, att några påsar gått sönder på pallen eller liknande.

Genom att blanda foder av olika struktur kan man styra foderkonsumtionen. För den som undrar om får gillar väffelmix kan Torgil svara er! Han har nämligen provat inte bara detta utan också (alla?) olika sorters mjölmixer som finns på marknaden, samt gryn, flingor och (allt?) annat mjölbaserat som finns att tillgå. Erfarenheten säger att ju mindre struktur fodret har, desto mindre äter fåren åt gången, vilket är tur att de gör. Ju mer finmalet fodret är, desto snabbare omsätts det i våmmen, och pHvärdet sjunker snabbare. För den som vill ha en frisk och högproduktiv idisslare gäller det att hålla våmmen vid god hälsa och undvika pH-svängningar som stör mikrobernas tillväxt. Genom att blanda flingor med mjöl uppnås en jämnare fiberhalt i totalfodret, och djuren kan äta mer. I mixerna ingår ofta salt, så detta behöver inte tillsättas, men mineraler behövs, och detta ges fritt på annat ställe. Betfor ges ofta till tackorna, också i fri tillgång, och det som gör att de äter lite mindre hos Torgil är att fodret är lagringsskadat, det vill säga, det har packats ihop så väl att djuren måste gnaga av bitar av de sjök påsarna innehåller efter att papperet av-

Lägsta möjliga kostnader och största möjliga intäkter, är det en möjlig ekvation? Torgil Brönmark argumenterar på stämman i Husqvarna. Foto: Einar de Wit.

lägsnats. Om inte betfor funnits har det funnits betmassa i rundbal, lika enkelt att utfodra som ensilage.

Lamningarna

Normalt sker lamningarna under sista veckan i april och i maj. Detta gör arbetet i fårhuset enkelt på så sätt att när tackan lammat får hon lamningsbox om hon har två eller flera lamm. Efter lamningsboxen förs tackan och lammen ut i en grupp med andra nylammade. När gruppen blivit tillräckligt stor, ca 10 tackor, tas de ut på betet i den gruppen. De flesta lamningarna sker tidig morgon eller under kvällen, och detta underlättar skötseln av djuren oerhört mycket. Normalt föds det inte upp några napplamm, utan de mödrar som inte sköter om sina lamm får flytta, vilket reducerar antalet presumtiva napplamm nästkommande år.

Slakten

Lammen säljs till den som betalar bäst, vilket innebär att Torgil arbetar mer ak-

tivt än flera andra leverantörer. Under de 15 år jag känt Torgil har det alltid funnits något speciellt i görningen med slakten för att få ut ett mervärde, och detta har gynnat många andra som dragits med i tankarna om att inte bara skicka iväg lammen direkt från betet. Att leverera rätt lamm till kunden har alltid varit viktigast, men ibland har det varit så att han letat upp den kund som varit intresserad av just den typen av lamm som han haft just då han velat sälja sina lamm. Hur lammen bör se ut har han lärt sig genom att aktivt studera lamm före och efter slakt, inte bara under sin tid som Skaneks lammrådgivare, utan också senare.

Tidigare har Torgil haft samarbete med en granne och de har då haft vinterlammuppfofning också. Dessa lamm sköttes också mycket extensivt, och tack vare samma typ av foderstat har de både gett ett bra täckningsbidrag och låg arbetsbörda. Nu har dock grannen flyttat till en annan ort, och samarbetet har tyvärr upphört, men jag har svårt att tro att detta kommer att hindra funderingarna på andra udda lösningar.

Varför?

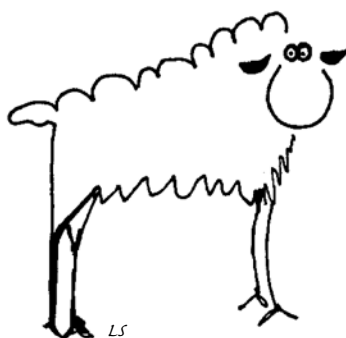
Torgil arbetar heltid utanför sin gård och vill fortsätta med detta. Han trivs dock med att ha fåren och vill ha en hyfsat stor besättning som ger lite stordriftsfördelar. Att hans kontaktnät kunnat ordna mjöl som inte kunnat säljas i butikerna har gett ett mycket lågt foderpris, lagrings-skadat betfor eller betmassa har lett till att uppfinningsrikedomen på foderstater och utfodringsstrategier blivit mycket god, liksom kunnandet om vad man kan göra utan att äventyra djurens hälsa. Att våffelmixerna som tackorna tuggat i sig även går att baka våfflor av och äta på arbetet, det vet han också. Att han sedan sa till sina kollegor att det var en hälsosammare blandning med råg istället för vete som bas i mixen var nog mer ett sätt att få tveksamma att smaka än att förklara att någon öppnat fel spjäll på kvarnen... Den stora anledningen till att han får tag i så mycket "udda" foder är att hans kontakter vill bli av med partier av något de inte kan sälja på annat sätt. Eftersom or-

den "det kan jag fixa till dig" är vanliga när man talar med Torgil löser han någons akuta avsaluproblem, och på köpet är denne ibland skyldig en gentjänst.

Att kunna begränsningarna för djuren är A och O. Att exempelvis tro att tackor som lammar under vintern kan äta bara mjöl hela digivningstiden är lite väl optimistiskt, och då får man lättare sjuka djur av undernäringen istället. Det viktigaste för alla djurägare är att ha friska och sunda djur och att sköta dem så att de fortsätter vara det. De ord Torgil vill sända med er är att alltid försöka förbättra sig och att aldrig tro att ni är fullärda, och sträva efter att vara bra på vad ni gör. Det gör man bäst genom att hitta sin egen väg till lönsamhet genom de vägar man själv tror är farbara. Om ni inte vet om det bär eller inte - fråga vägvisare som varit med innan! Det finns massor av kunniga rådgivare inom olika områden.

Låter det kul? Självklart kittlar det lite i magen över vilka möjligheter man har inom sin produktion, och tänk på att ingenting är omöjligt. Tänk dock på att undvika extrema foderstater, speciellt om ni är lite mindre erfarna. Det Torgil gör är beroende av att han har lärt sig massor under tiden och haft chans att korrigera misstag snabbt, men även han har gjort misstag, tro inte annat. Att köra "offroad" kräver inte bara bilbälte och en stark bil, utan också en bra förare som tål lite smällar och kan ändra kurs snabbt då det behövs.

Mie Meiner

Nya
Siltbergs Smide ab

www.siltbergs.se
Tel: 0498 – 48 01 44

Lamngömma:
4 x 2 m Fårgrind
2 x 2 m Fårgrind med rullande rör
Foderautomat med lock

**Vi har stabila väggfästen
för våra grindar!**

Rundbalsgrind special

**Nya idéer –
Beprövat koncept**

**AB TRANÅS
SKINN
BEREDNING**

**VI SPONSRAR
SVENSK FÅRAVEL**